
с. Можняківка
Новопсковського р-ну Луганської обл.
Записала в лютому 2015 року
Любов Боса
від В. І. К., 1950 р. н.

[Про рід Каплунів]. У нас Каплуни в одному місці сконцентровані, по суті тільки в нашому селі <...> По батьковій лінії предки з Запоріжжя. В нас багато взагалі переселенців з Запоріжжя. Найбільше у селі запорожців <...>, зрозуміло, звідки вони вийшли. Потім прізвища такі двокореневі — Рідкокаша, там, Стародуб, Білоус, Черноус. Тому я вважаю, що предки [жителів Можняківки] — переселенці із Запоріжжя. Хоча дехто вважає, що їхні предки прийшли із Воронежчини. Але ж кажу: «Ви не росіяни, ви ж не думайте, що якщо ви з Воронежчини, то ваші предки з Росії!». Це було і переселення острогожців у нашій країні. Один навіть і згадав, що [його прадід] був козаком, слобожанським козаком.

[У роду Каплунів] землероби всі були. Пасічники. По батьковій і по материній лінії. По материній лінії рибак заядливий був мій дідусь. Бабусі вишиванками займалися, багато у нас збереглося вишиванок од бабусь. Моя дружина сама вишиває, і от вона позбирала навіть те, що дехто збиравсь викидати. По батьковій лінії, до того як створили колгоспи, сім'я була зажиточна. У Каплунів було десятки овець, кури, гуси, корови. А потім під час колективізації все це забрали у колгоспи. Каплуни не захотіли в колгоспи поступати — виїхали на Донбас <...>

Мій дід, його в селі звали Петлюрівцем. А чого Петлюрівцем? Оказується, коли він вертався з полону, відбувався набір у дивізії сірожупанників і синьожупанників, то мій дід служив в одній з таких дивізій. Ну, а потім Скоропадський одну з таких дивізій розформував. По суті, мій дід проти більшовиків і не воював. Але коли він прийшов у село, за ним закріпилось це прізвище — Петлюрівець. Він, правда, не один такий був <...>

Я, коли почав цікавитися, складав схеми, родоводи, мама багато почала тоді розказувати

аж до сьомого коліна <...>, дізнався про свого діда-«петлюрівця». Ага, значить, думаю, що це в корінні у мене, значить, єсть оця. Мати говорила, що у двадцятих-тридцятих роках до діда в хату збиралися його друзі. От вони зашторювали, затемняли вікна і співали українські пісні. Це теж дало поштовх... А теця розказувала, що її батько пішов з гайдамаками. Значить, у вісімнадцятому році, коли Запорозький корпус стояв у нас на кордоні із Росією — у добровольці йшли не тільки по місцях, де проходили ці гайдамаки і січові стрільці, навіть у Можняківці і у Новопілі пам'ятають, що дехто пішов з гайдамаками. У сім'ї перекази такі збереглися, що батько пішов з гайдамаками.

Так-так-так. У нас всі вони «петлюрівцями» були: чи Скоропадського війська, чи Петлюрівське військо — це все були «петлюрівці». Так називали.

[Перекази про Гайдамацьку могилу]. Я пам'ятаю, як колись з батьком на комбайні малим сидів. Їдемо в полі і чую говорять: «Ну, їдь на поле, коло Гайдамаки повернеш вліво» чи «коло Гайдамаки повернеш вправо». Я вже коли став дорослим, почав прив'язувати, думаю: «Що за гайдамака?». Ну, гайдамаки, знаю, там на Правобережжі, вісімнадцяте сторіччя...

Знайшлися старі люди (дехто навіть ще живий), що пам'ятали, де там хрест стояв. Коли почав опитувати старожилів, то я надібав на двох бабусь, вони паралельно, незалежно одна від одної, почали розповідати, бо, може, там хто прибірує чи стареча пам'ять підводить. Ні, вони одне і те ж саме розповіли. На Гайдамацькій могилі стояв хрест у двадцятих роках. А одна бабка-повитуха пішла в Білолуцьк, приймати у породіллі, а пізно ввечері верталася, ну а в нас тоді не було таких шляхів, що зараз. Була дорога — Малий шлях, який вів на Кам'янку, і він якраз вів мимо Гайдамацької могили. І був Великий шлях — впоперек, це у нас на території Гайдамацький шлях називався Великим шляхом. Ой, Гетьманський шлях.

— Він ішов паралельно Айдару?

— Так-так, тільки він йшов полем. Ну, Айдаром ходити, коли пойма затоплялась, воно ж

незручно, багато заболоченої місцевості, тому вони йшли вище там, полями, і от Великий шлях зберігся. І от ця бабуся пішла (чи тітка, вона тоді ще жінкою була, не бабусею) і коли зрозуміла, що заблудилась, бо завірюха така велика була, що, як кажуть, на десять метрів нічого не видно, то вперлася вона у хрест. Вона зрозуміла, що це вона відійшла від села на декілька кілометрів, а вже пізно, сил не було. А в той час цей хрест стояв від села, ну, десь кілометра два, але для такої жінки по глибокому снігу вже його було не пройти, та не зрозуміло було, в якому напрямку йти, це вже глибока ніч, можна було зайти взагалі в протилежному напрямку. І от вона рішила, якщо помирати, так на хресті. Отож вона сіла, обняла його, то ж так і розказують, в яку позу вона сіла, навіть не накривалась нічим: «Помирать, так хоч біля хреста». Почитала молитву і отож заснула. Ну, що там вона почувала вранці, не розказували жінки, а от розказували, що можняківці їхали із Кам'янки Малим шляхом уже другого дня, погода стихла, стояла сонячна така морозна погода, і бачать — на хресту напівзанесений такий силует. Під їхали, а там спить ця тітка, і навіть не обморожена. От що мене тоді здивувало, і всі оте ж саме про неї розказують, що ця тітка не обморожилася. І оця, мабуть, ситуація, вона довго живила пам'ять, і оце аж до 80-х років цю бувальщину переказують <...>

Потім ще один спогад мені переказала стара жінка, розповідала її мати. Коли довго немає дощу влітку, батюшка збирає біля церкви Хресний хід і вони ідуть полем, і це вони йдуть десь чотири кілометри до Гайдамацької могили. Доходять до могили, проводять там службу біля хреста, потом вони вертаються назад хресним ходом — і через декілька днів іде дощ. Так люди кажуть. Так це тожє свідчення чого? Ну, якби там був похований якийсь там казнокрад чи конокрад, ну неже ж би батюшка вів

би туди людей? Вся інформація ще не стерлася про цих гайдамаків <...>

Так от, діди показали — отут. Ми насипали спочатку земляний невеличкий такий звичайний пагорб, виклали білою крейдою хрест. Один, правда, сказав, що ми помилились на три метри. Ну, для нас уже не мало значення. Це ж не просто могила, це вже для нас був як пам'ятний знак. Потім ми насипали високий пагорб, десь метрів тридцять висотою зараз, поставили дубовий хрест. Це, по суті, і могила, і пам'ятний знак одночасно.

— Це ваша ідея була?

— Так, це моя ідея. Ну, не тільки я, у нас в селі осередок невеличкий єсть, козацьке товариство.

[Життя під час війни]. Ми так дивувалися, як захватили у Донецьку перший бронетранспортер — ой, як це у бойовиків, у сепаратистів, бронетранспортер появился?

А тоді вже починають масово з'являться у них і артилерія, бронетранспортери, коли там декілька танків появилось — тожє для нас диковина була. До чого воно йде, нам стало зрозумілим, що Луганськ ми вже не візьмемо, і це надовго. А вже коли останнім часом навіть стріляють таким, чого у нас давно немає, розглядають рештки снарядів, навіть наші військові не знають, що це таке, з чого його стріляють. То зрозуміло, що це лінія вогню надовго. Ну, слава Богу, огризаяються, і це нашим місцевим людям й активістам трошечки додає оптимізму. Перестали зривати прапори вже. Зникли написи на заборах типу «бендерівці». Принишкли. Декого з тих активістів (от у мене сусіди), так затримувала міліція декілька разів за ці надписи, за зриви прапорів...

Але у школах багато вчителів думають: «Та якось продержимося, вдруг москалі, росіяни ще прийдуть». Пока все якось так, п'ятдесят на п'ятдесят.